

Iz prošlosti Boke: dobrotska obitelj Kamenarović i hrvatska bratovština Sv. Jurja i Tripuna u Mlecima

Lovorka Čoralčić

Hrvatski institut za povijest, Zagreb, Republika Hrvatska

Na osnovi postojećih spoznaja iz historiografije, te poglavito raščlambom izvorne građe iz Arhiva Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna (knjige prihoda i rashoda; knjige izvješća s godišnjih skupština Bratovštine), ukazuje se na udio odvjetaka iz dobrotskog pomorskog roda Kamenarović u članstvu i upravnoj strukturi te hrvatske bratovštine u Mlecima. Redom se, prema važnosti pojedinih dužnosti u udruzi, predstavlja njihova zastupljenost na časti predstojnika, vikara, dekana, sindika, te udio u raznim odborima i vijećima bratovštine. Posebna pozornost pridaje se članovima koji su obnašali čast predstojnika bratovštine, među kojima se isticao kapetan Pavao Jurjev, jedan od najimućnijih Bokelja XVIII. stoljeća, mecena crkvenih ustanova u rodnoj Dobroti te djelatan član i darovatelj hrvatske zajednice i njihove nacionalne bratovštine u Mlecima.

Gradovi i naselja Boke kotorske, zaljeva hrvatskih svetaca, imali su u prošlim stoljećima prevažnu ulogu u povijesti pomorstva istočnojadranske obale. Uz gradove Kotor, Tivat, Risan, Perast i Prčanj, mjesto Dobrota držalo se jednim od vodećih pomorsko-trgovačkih središta južnoga dijela hrvatskog priobalja.¹

Smještena s unutarnje strane Kotorskoga zaljeva, između dva prirodna potoka (Škurda i Ljuta), koji je dijele od Kotora odnosno Orahovca, Dobrota se prvi put u vrelima spominje

¹ O povijesti Dobrote i dobrotskog pomorstva vidi najvažnije radove: N. LUKOVIĆ, *Boka kotorska*, Cetinje, 1951., str. 128.-142.; A. TOMIĆ, *Dobrotski jedrenjaci u 19. vijeku*, Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru (dalje: GPMK), sv. 8., Kotor, 1959., str. 247.-279. (dalje: TOMIĆ 1959.); ISTI, *Stara dobrotska bratstva i njihov doprinos pomorstvu od početka XVIII. stoljeća do danas*, GPMK, sv. 23., Kotor, 1975., str. 88.-127. (dalje: TOMIĆ 1975.); ISTI, *Dobrotski jedrenjaci u XVIII. stoljeću*, GPMK, sv. 26., Kotor, 1978., str. 71.-86. (dalje: TOMIĆ 1978.); ISTI, *Crkva sv. Eustahije u Dobroti*, GPMK, sv. 27.-28., Kotor, 1979.-1980., str. 89.-102. (dalje: TOMIĆ 1979.-1980.); Đ. MILOVIĆ, *Neki podaci o pomorstvu Boke Kotorske 1719.-1721.*, GPMK, sv. 6., Kotor, 1957., str. 53.-65. (dalje: MILOVIĆ 1957.); A. MILOŠEVIĆ - G. IVANOVIĆ, *Dobrota i njene znamenitosti*, Nova Evropa, knj. 27., Zagreb, 1934., str. 133.-142.; M. MILOŠEVIĆ, *Prilozi trgovačkim vezama bokeljskih pomoraca sa mletačkim tržištem*, GPMK, sv. 4., Kotor, 1955., str. 57.-89. (dalje: MILOŠEVIĆ 1955.); ISTI, *Nosioci pomorske privrede Dobrote prve polovine XVIII. vijeka*, GPMK, sv. 8., Kotor, 1959., 99.-134. (dalje: MILOŠEVIĆ 1959.); ISTI, *Neki aspekti pomorske privrede Boke Kotorske u doba mletačke vladavine (1420.-1797.)*, Pomorski zbornik (povodom 20-godišnjice Dana mornarice i pomorstva Jugoslavije 1942.-1962.), sv. II., Zagreb, 1962., str. 1785.-1817. (dalje: MILOŠEVIĆ 1962.); ISTI, *Pomorstvo Dobrote, u: 12 vjekova Bokeljske mornarice*, Beograd, 1971., 90.-103. (dalje: MILOŠEVIĆ 1971.).

1260. godine.² Tada je, kao i većina drugih naselja u zaljevu, činila sastavni dio kotorske općine. U doba srednjega vijeka pomorsko-trgovačka djelatnost u tim je naseljima bila tek u začetku te se većina stanovništva bavila ribarstvom i poljodjelstvom. Od ranoga novovjekovlja, posebice od sredine XVII. stoljeća, Dobročani su se (kao i žitelji drugih bokeljskih naselja) sve više usmjeravali na pomorstvo, brodarstvo i trgovinu, a njihova trgovačka flota, iz godine u godinu sve brojnija i respektabilnija, dopirala je do svih važnijih luka Jadrana i Sredozemlja. Svekolikom usponu Dobročana u tom je razdoblju uvelike pridonijelo zapaženo sudjelovanje u pomorskim ratovima i bitkama koje je Mletačka Republika vodila protiv Turaka. Zapaženo je njihovo sudjelovanje u znamenitoj pomorskoj bitci kod Lepanta (1571.), u Kandijskom ratu (1646.-1667.) i u bitkama za južni Jadran početkom XVIII. stoljeća.³ Godine 1704., upravo zbog zasluga iskazanih pod stijegom Sv. Marka, Dobrota je stekla status samostalne općine (*komunitad*). Kao i u drugim naseljima Boke, i u Dobroti je vlast povjerena načelniku ili kapetanu, koji je, zajedno sa četiri suca imao sveukupnu vlast. Terminacijom generalnog providura Dalmacije Angela Ema od 20. siječnja 1717. Dobrota je službeno proglašena pomorskim naseljem⁴, a njezini su stanovnici oslobođeni nekad obvezatnih "fašinada" - fizičkog rada na popravku i dogradnji kotorske tvrđave. Istodobno su Dobrota i susjedno mjesto Ljuta sjedinjene u jedinstvenu upravnu cjelinu.⁵ Sve će te okolnosti, ponajprije stjecanje neovisnosti od grada Kotora i dotad neprijeporne moći kotorske vlastele, predstavljati osnove iz kojih će Dobrota tijekom XVIII. stoljeća izrasti u vodeće bokeljsko pomorsko-trgovačko središte.

Demografski pokazatelji iz toga doba posvjedočuju i izrazit porast dobrotškoga stanovništva (od 715 žitelja zabilježenih 1726. godine do 1665 u 1748. godini), mahom uključenog u razgranatu pomorsku privredu.⁶ Kapetani, brodovlasnici i trgovci iz Dobrote prisutni su u svim važnijim lukama Jadrana i Sredozemlja. Na svojim plovilima prevoze poljoprivredne i stočarske proizvode istočnojadranske obale i unutrašnjosti: sir, suho meso (kaštradina), lojane svijeće, ulje, smolu, rujevo lišće za prepariranje kože, vosak, duhan, suhe smokve, rašu, katran, paklinu, vunu, vino i dr. Od tipova tadašnjih dobrotških jedrenjaka najčešće su bile veće i manje tartane, zatim trabakuli, gripovi, feluke, matrigaje, gaete, barke, fregaduni, kopani i pelagi.⁷ Najčešća su im odredišta bila grad Mleci, potom albanske luke Drač, Skadar i Lješ, dalmatinski gradovi Korčula, Dubrovnik, Hvar i dr., istarski gradovi te talijanske luke u Markama i Apuliji. U vrelima najčešće zabilježen pravac trgovačkog putovanja i poslovanja dobrotških pomoraca kretao se smjerom: albanske luke - Mleci - Istra - Boka.⁸ Procvat dobrotškog brodarstva postignut je koncem XVIII. i na početku XIX. stoljeća, kad je u Dobroti (1805.) zabilježeno 400 patentiranih brodova te - istodobno - 238 pomorskih kapetana i 3000 mornara.⁹ Nosioci pomorske privrede i trgovačke djelatnosti tijekom čitavog tog razdoblja bili su predstavnici 26 starih dobrotških rodova (bratstava): Andrić, Dabčević, Dabinović, Dobrilović, Ilić, Ivanović, Ivanović-Moro, Janošević, Kamenarović, Klačević, Kosović, Marović, Matović, Mijaljević, Milošević, Milović,

² MILOŠEVIĆ 1971., str. 90.

³ MILOŠEVIĆ 1971., str. 92.-93.

⁴ U terminaciji se izrijekom navodi da su "Dobročani uspjeli stvoriti tako veliko tijelo pomoraca da je prema njima sasvim neznatan broj pomoraca samoga grada (Kotora) i drugih mjesta u Zaljevu". Usporedi: TOMIĆ 1959., str. 247; TOMIĆ 1975., str. 99.

⁵ MILOŠEVIĆ 1971., str. 91.

⁶ TOMIĆ 1975., str. 99.

⁷ MILOŠEVIĆ 1959., str. 120.-121.; MILOŠEVIĆ 1962., str. 1811.; MILOŠEVIĆ 1971., str. 91.

⁸ MILOŠEVIĆ 1959., str. 119.-120.

⁹ MILOŠEVIĆ 1971., str. 101.

Oparenović, Pasinović, Petričević, Petrović, Radimiri, Radoničić, Tomić, Tripković, Vicković i Vulović.

Kriza dotad cvatućeg bokeljskog, te tako i dobrotskog brodarstva, nastupila je u vrijeme Napoleonskih ratova na ovom području, kad je - zbog pomorske blokade, zaplijene dijela brodova od engleske i francuske vojske te prekida ustaljenih trgovačkih veza - šire područje južnoga Jadrana trpilo nemalu gospodarsku krizu. Opadanje dobrotskog brodarstva nastavilo se i u doba austrijske uprave nad Bokom, a tek je od 1850-ih do 1870-ih godina učinjen konkretniji pokušaj obnove dobrotške pomorske trgovine. Ipak, nedovoljna briga austrijskih vlasti, veliki porezi i strano suparništvo, ali prije svega pojava parobroda, postupno su zadali konačan udarac dobrotskim jedrenjacima.¹⁰

Izrazit gospodarski napredak u XVIII. stoljeću utjecao je na kulturno obogaćenje Dobrote. Zahvaljujući brojnim darovnicama imućnih dobrotških pomorskih poduzetnika urešene su - nerijetko uradcima proslavljenih domaćih i talijanskih umjetnika - tamošnje crkve i palače. Najzornije posvjedočenje bogatstva i moći dobrotških pomoraca zasigurno je velebna crkva Sv. Eustahija, podignuta 1762.-1773. godine, u doba najvećeg uspona dobrotškoga pomorstva.¹¹

Grad Mleci, višestoljetna metropola za pretežit dio istočnoga Jadrana u prošlosti, stoljećima je bila vodeće trgovačko odredište dobrotških kapetana i poduzetnika. U sklopu proučavanja tijeka hrvatskih prekojadranskih iseljavanja, posebice onih upravljenih u Mletke, Dobročanima pripada zapaženo mjesto.

Dobrotška skupina u Mlecima dio je brojne, gospodarski snažne te ugledom izrazito respektabilne hrvatske iseljeničke skupine sa šireg područja Boke.¹² Raščlamba oporuka (*Notarile testamenti*, dalje: NT), najčešće rabljenih izvora iz središnje mletačke pismohrane (Državni arhiv u Mlecima - *Archivio di Stato di Venezia*, dalje: ASV), pokazuje da su tijekom prošlosti Bokelji, uz Dalmatince, činili najbrojniji dio hrvatske dijaspore u gradu na lagunama.¹³ Pritom je potrebno napomenuti da, kada je riječ o bokeljskim iseljenicima u Mlecima, učestalošću spominjanja u vrelima tijekom šireg vremenskog raspona (od XIV. do XIX. stoljeća) prednjače Kotorani¹⁴. Razlog tome jest i u činjenici da sve do početka XVIII. stoljeća Dobrota, ali i druga bokeljska manja mjesta, nemaju status samostalnih općina te se u skupini iseljenika označenih *de Cataro* zasigurno kriju i žitelji bokeljskih naselja koja su se tada nalazila pod kotorskom jurisdikcijom. Od XVIII. stoljeća, kada stječu status samostalne općine, a njihovo pomorsko poduzetništvo postiže vrhunac, Dobročani su u gradu na lagunama izrazitije prisutni. Ipak, u odnosu na ostatak hrvatskog iseljenništva, najčešće trajno nastanjenog u Mlecima, Bokelji, te tako i Dobročani, u gradu na lagunama ne borave trajno, nego - poradi naravi njihove djelatnosti (pomorstvo, trgovina) - samo privremeno i u sklopu opsežnog poslovanja uzduž čitavog Jadrana i Sredozemlja. Stoga Dobročane ne možemo držati tipičnim i stalno iseljenim pripadnicima hrvatske zajednice u Mlecima. Vrijeme njihove najučestalije prisutnosti u Mlecima ne

¹⁰ MILOŠEVIĆ 1971., str. 101.-102.

¹¹ TOMIĆ 1979.-1980.

¹² O bokeljskim iseljavanjima u Mletke pisala sam u nekim prethodnim radovima. Usporedi: L. ČORALIĆ, *Iseljenici iz grada Kotora u Mlecima (XV.-XVIII. st.)*, Povijesni prilozi, god. 17, Zagreb, 1998., str. 133.-155.; ISTA, *Život i djelovanje kotorskih patricija u Mlecima od 16. do 18. stoljeća*, Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu, sv. 31., Zagreb, 1998., str. 131.-140.; ISTA, *Iz prošlosti Boke: budvanska zajednica u Mlecima (XV.-XVIII. st.)*, Povijesni prilozi, god. 19., Zagreb, 2000., str. 125.-152.

¹³ Skupna raščlamba oporučnih spisa hrvatskih iseljenika u Mlecima od 1301. do 1801. godine pokazuje da su Dalmatinci činili 46 %, a Bokelji 31 % ukupnog iseljenništva s hrvatskih prostora. Usporedi: L. ČORALIĆ, *U gradu Svetoga Marka: povijest hrvatske zajednice u Mlecima*, Zagreb, 2001. (dalje: ČORALIĆ 2001.), str. 85.

¹⁴ Kotorani broje 16 % iseljenih Hrvata u Mlecima. Usporedbe radi, Zadrani čine 14 %, Splitsani 8 %, Šibenčani 8 %, Trogirani 4 %, Hvarani 3 %, Senjani 3 % iseljenika, itd. Usporedi: ČORALIĆ 2001., str. 89.-92.

podudara se s općim trendovima hrvatskih prekojadranskih iseljavanja (koja vrhunac postižu u XV. i XVI. st.), a motivi njihova boravka u Mlecima poglavito su određeni osobnim (gospodarskim) potrebama. Osnovne djelatnosti u koje su uključeni tijekom života u Mlecima ponajprije su pomorstvo i trgovina. Dobrotske poduzetnike u gradu na lagunama karakteriziraju velike gospodarske mogućnosti, znatan kapital i poslovne veze razgranate uzduž svih važnijih trgovačkih odredišta Jadrana, Sredozemlja i Levanta. Po svim sastavnicama života i djelovanja Dobročani su, kao i njihovi sunarodnjaci iz Perasta i Prčnja, najelitniji dio hrvatskog iseljeničtva u Mlecima tijekom prošlosti, a odvjetci dobrotskih rodova Ivanović, Kamenarović, Milošević, Radimiri, Tripković i drugih trajno su pronašli mjesto u hrvatskoj pomorskoj povjesnici.

Poseban, vrelima iznimno potvrđen oblik integriranosti dobrotskih pomoraca u životno svakodnevlje hrvatske zajednice u Mlecima, odnosi se na njihove veze i prinose hrvatskoj Bratovštini Sv. Jurja i Tripuna (*Scuola dei SS. Giorgio e Trifone, Scuola degli Schiavoni, Scuola Dalmata*).¹⁵ Temeljna građa za ovo istraživanje bile su bratimske knjige pohranjene u sjedištu udruge (*Archivio della Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone*, dalje: ASD): knjige godišnjih prihoda i rashoda (*Libri conti e spese della Scuola di San Zorzi et San Trifon della Nation Dalmata*, dalje: LCS) i knjige izvješća s godišnjih skupština (*Capitolar grande della Veneranda Scuola dei SS. Giorgio e Trifone della nazione Dalmata*, dalje: *Capitolar*). U radu su rabljene knjige od XVII. do XIX. stoljeća, ali je - poradi nedovoljne sačuvanosti građe za prethodno razdoblje - glavina istraživanja usmjerena na XVIII. stoljeće. Kao kriterij za procjenu važnosti udjela Dobročana u Bratovštini Sv. Jurja i Tripuna raščlanjuju se podaci koji se odnose na njihovu zastupljenost u vodećim tijelima udruge (predstojnik, vikar, pisar, dekani, sindici, obnašatelji dužnosti u pojedinim odborima, vijećnici u Velikom vijeću i dr.)¹⁶. Za žene - članice (*sorelle, consorelle*) bratovštine - iz istih su knjiga rabljeni i podaci koji se odnose na dodjelu miraza ili pristupnine u samostan djevojkama iz pojedinih bratimskih obitelji (rubrika zvana *Donzelle pagate*).

Skupna raščlamba spomenute građe pokazuje da su od dobrotskih rodova sudjelovanjem u članstvu ili obnašanju dužnosti u upravi bratovštine prednjačili (u razdoblju od XVII. do početka XIX. stoljeća) odvjetci rodova Ivanović-Moro (25 članova), Ivanović (23) i Kamenarović (22). Između 10 i 20 članova u bratovštini dale su obitelji Radimiri (18), Radoničić (17), Marović (15), Tomić (15) i Tripković (12), a manje od 10 zabilježeno je iz rodova Milošević (9), Dabinović (8), Janošević (6) i Vulović (4).¹⁷ Kada je riječ o udjelu dobrotskih rodova u obnašanju najprestižnije časti u bratovštini (predstojnika), tada raščlamba podataka iz Arhiva bratovštine pokazuje sljedeće: prednjače pripadnici roda Ivanović (8 predstojnika) i Kamenarovića (4). Po dva predstojnika odnose se na obitelji Tripković i Radimiri, a po jedan primjer bilježi se u slučaju rodova Ivanović-Moro, Radoničić, Marović, Tomić i Dabinović.¹⁸

Zanimljive omjere dobivamo ako promatramo razdiobu pojedinih obitelji unutar članstva ili uprave u udruzi u ukupnom razdoblju spominjanja u vrelima (od početnog do završnog pratećeg razdoblja)¹⁹. U tom slučaju prednjači obitelj Marović, čiji se potomci spominju u udruzi od 1633.

¹⁵ O udjelu dobrotskih obitelji u hrvatskoj bratovštini Sv. Jurja i Tripuna prethodno sam pisala u radu *Iz prošlosti Boke: Dobrotski rodovi i Bratovština sv. Jurja i Tripuna u Mlecima (od XVII. do početka XIX. st.)*, Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru, sv. 42., Zagreb-Zadar, 2000., str. 221.-260. (dalje: ČORALIĆ 2000.). U tom prilogu postojeća su saznanja nadopunjena novim istraživanjima arhivske građe i historiografije.

¹⁶ Riječ je o sljedećim odborima: XII di nazion, VIII do XII di nazion, XII vecchi i XII novi.

¹⁷ ČORALIĆ 2000., str. 226.

¹⁸ ČORALIĆ 2000., str. 226.

¹⁹ Pregledan je veći dio građe od XVII. do početka XIX. st. Treba napomenuti da se članovi pojedinih obitelji spominju i nakon 1810. godine, ali za ovo je istraživanje granica utvrđena tom godinom.

do 1809. godine (ukupno 176 godina). Drugo mjesto (s bitno manjim brojem godina) zauzima rod Radoničić (spominju se od 1677. do 1808. godine, to jest ukupno 131 godinu). Više od sto godina kontinuiranog spomena u vrelima bratovštine bilježe i obitelji Ivanović-Moro (1682.-1804. ili 122 godina), Ivanović (1694.-1809. ili 115 godina), Radimiri (1699.-1807. ili 108 godina) i Tomić (1700.-1808. ili 108 godina). Manje od sto godina zabilježene su obitelji Kamenarović (1723.-1807. ili ukupno 84 godina), Tripković (1736.-1808. ili 72 godina), Milošević (1740.-1809. ili 69 godina), Janošević (1759.-1806. ili 47 godina), Dabinović (1755.-1800. ili 45 godina) te Vulović (1741.-1770. ili samo 29 godina).²⁰

Na kraju, ako promatramo društvenu strukturu i zanimanja pojedinih predstavnika dobrotskih obitelji zastupljenih u članstvu i upravi bratovštine, možemo opaziti da prednjače nosioci pomorske i trgovačke djelatnosti. Uglavnom je to imućniji dio hrvatske zajednice u Mlecima, kojima grad na lagunama nije bio stalno mjesto obitavanja nego samo jedno (iako najvažnije) od brojnih poslovnih odredišta u sklopu njihova razgranatog djelovanja uzduž Jadrana i Sredozemlja.

Svaki od prethodno spomenutih dobrotskih rodova mogao bi, s obzirom na količinu sačuvane građe, biti predmetom zasebne istraživačke obrade. U ovom prilogu težište istraživanja bit će upravljeno na istaknuti pomorsko-trgovački rod Kamenarovića, čiji su odvjetci više od osamdeset godina kontinuirano prisutni u radu hrvatske bratovštine u Mlecima.²¹ Brojni pripadnici toga roda obnašali su najviše dužnosti u bratovštini, a svojim su uglednom i gospodarskim mogućnostima pridonosili svekolikom napretku i hrvatske zajednice, i njihove bratimske udruge. Tragom spomenute arhivske građe pohranjene u sjedištu udruge, u sljedećoj ću cjelini raščlaniti udio pripadnika roda Kamenarovića u članstvu i upravnim tijelima udruge, počevši od njihove zabilježbe kao nositelja najviših časti (predstojnik, vikar) pa sve do udjela u manjim, ali za svakodnevno funkcioniranje zajednice ne manje važnim odborima udruge.

Vodeću dužnost u bratovštini obnašao je, kako je spomenuto, gastald ili predstojnik (*guardian grande*), biran na godišnjoj skupštini udruge posljednje nedjelje mjeseca lipnja. Obveze gastalda sastojale su se u vodećoj ulozi pri nazočenju bogoslužju, u razdiobi novčanih svota za zbrinjavanje ili pokop siromašnih članova te za isplatu miraza (ili pristupnine u samostan) djevojkama iz neimućnih obitelji. Gastald je bio dužan redovito prebivati posljednjem ispraćaju preminulog bratima te posjećivati svakog bolesnog člana zajednice i na trošak udruge skrbiti se o njemu. Nadzirao je novčano stanje bratovštine, posebice pazeći da se bez suglasnosti Velikoga vijeća ne prekorače godišnje mogućnosti i troškovi ne premaše zalihe bratimske riznice. Dužnost gastalda trajala je godinu dana. Nakon toga moralo je proći najmanje dvije godine da bi ista osoba ponovno mogla obnašati tu dužnost. Nakon okončanja jednogodišnjega mandata gastald je bio obvezatan u roku od dva tjedna predati pismeni uvid u svoj prošlogodišnji rad te položiti račune o prihodima i rashodima udruge tijekom njegova obnašanja vodeće dužnosti. Čast službe gastalda posebno je dolazila do izražaja na godišnjoj skupštini udruge, ali i na raznim gradskim javnim i crkvenim svetkovinama kojima su nazočile sve mletačke bratovštine. Gastald je tada zajedno s ostalim vodećim dužnosnicima u svečanoj procesiji gradskim ulicama predvodio svoje članstvo, a njegova odjeća, nošena samo u svečanim prigodama, davala je časti i naslovu *guardiana grande* posebnu

²⁰ ČORALIĆ 2000., str. 228.

²¹ Obitelj Kamenarović ubrajala se tijekom prošlosti među vodeće dobrotške, ali i hrvatske pomorske obitelji. Pripadali su drevnom dobrotskom bratstvu (prvotno prezime Krasoević), a prezime su stekli prema pretku Niku Petrovom, koji se u XV. stoljeću bavio kamenoklesarskom vještinom. U bratovštini Sv. Jurja i Tripuna nazočni su od 1720-ih godina, a brojem članova su (uz obitelji Ivanović-Moro i Ivanović) prednjačili pred ostalim dobrotskim bratstvima (ČORALIĆ 2000., str. 237).

vaznost i dostojanstvo.²² Čast predstojnika udruge obnašala su (u promatranom razdoblju do početka XIX. stoljeća)²³ četvorica Dobročana, mahom istaknuti i ugledni poduzetnici te cijenjeni pripadnici hrvatske zajednice u Mlecima. Prvi od njih (kronološkim slijedom) bio je Pavao Jurjev (Đurov) Kamenarović, zasigurno jedan od vodećih dobrotskih (i hrvatskih u cjelini) pomorskih poduzetnika u XVIII. stoljeću. Rođen u Dobroti 9. veljače 1696., Pavao Jurjev bio je istaknuti pomorsko-trgovački poduzetnik razgranatog poslovanja diljem Jadrana i Sredozemlja. U vrelima se izriječom bilježe njegova brojna trgovačka putovanja duž albanske (Drač) i grčke (Korint) obale, a u Mlecima je, kao i drugi Dobročani, za svoje trgovačke potrebe raspomagao s *un banco sopra la Riva de Schiavoni*. Bio je zapovjednik tartane "Madonna del Rosario", a kao najčešće spominjani proizvodi kojima je trgovao navode se sir, smokve, ulje, raša, vosak, paklina, meso i duhan. Njegova je djelatnost na pomorsko-trgovačkom povezivanju dviju obala bila iznimno cijenjena u Mlecima te se u dukali Senata od 2. siječnja 1761. ističe s velikim pohvalama njegovo djelovanje na unapređenju pomorske trgovine *con gloria e riputazione in ogni incontro della Veneta Insegna*. Pavao Jurjev, prema mišljenju proučavatelja bokeljske povijesti (A. i M. Milošević, A. Tomić), jedan je od najbogatijih Dobročana XVIII. stoljeća, a svojim je darovnicama i financijskom potporom zaslužan i za niz kulturnih postignuća. Njegovom je zaslugom 1773. godine tiskano novo izdanje šćaveta "Pistole i Evangelije preko svegga godiscta" u tiskari Giovannia Novella u Mlecima, priređeno "za naš slavni slovinski jezik" od fra Petra Kneževića. U Dobroti, rodnome gradu u kojemu je proveo posljednje godine života, u više je navrata biran za općinskog načelnika (kapetana), a u obiteljskoj je kući držao vrijednu numizmatičku zbirku s primjercima novčanica sa svih strana svijeta.²⁴ Povjesničari umjetnosti ističu i njegove prinose kulturno-umjetničkoj baštini Dobrote. Mecena je prigodom uređenja dobrotske župne crkve Sv. Mateja, za koju je naručio i kupio glavni mramorni oltar s kipovima Bogorodice i Sv. Mateja te reljefom Polaganja Krista u grob na predoltarniku. Rad je datiran u 1772. godinu, a natpis na oltaru (*FA. o A 1772 VENEa*) upućuje da je to možda djelo talijanskog kasnobaroknog kipara Francesca Androsia (1713.-1795.). Njegova je narudžba i mramorna pala Navještenje mletačkog kipara Giovannia Bonazze (1654.-1736.), u bočnoj kapeli iste crkve, kupljena prije 1736. godine. Bonazzin reljef isprva je bio namijenjen nedovršenoj crkvi Sv. Ivana u predjelu Kamenari (Kamenarovići), odakle je 1923., na inicijativu msgr. Tripuna Miloševića, premješten u župnu crkvu Sv. Mateja. Godine 1784. Pavao Jurjev financirao je i gradnju zvonika crkve Sv. Mateja, a 1787. nabavio je veliko platno s prikazom Sv. Nikole, rad slikara Pietra Antonia Novellia. Umro je u Dobroti, 17. rujna 1787. te je pokopan u crkvi Sv. Mateja, za uređenje koje je i sam najviše zaslužan²⁵ Pavao Jurjev Kamenarović, osoba najpotpunijeg i najbogatijeg životopisa među svim dobrotskim pomorcima XVIII. stoljeća, darovatelj je, is-

²² Zaseban skup članaka (kapitula) Statuta (Mariegole) Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna propisuje dužnosti, obveze i prava gastalda. Usporedi: T. VALLERY, "La Fratemitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (1455)*, Scuola Dalmata dei SS. Giorgio e Trifone (dalje: SD), sv. 6., Venezia, 1973., str. 3.-9.; ISTI, "La Fratemitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (II)*, SD, sv. 8., Venezia, 1975., str. 3.-9.; ISTI, "La Fratemitade overo Scuola in Honore de Missier San Zorzi et Missier San Trifon". *Il primo Statuto (III)*, SD, sv. 9., Venezia, 1976., str. 3.-13.; ČORALIĆ 1999., str. 68.-69.; ČORALIĆ 2001., str. 233.-235.

²³ Osim odvjeta obitelji Kamenarović koji su čast predstojnika obnašali tijekom XVIII. stoljeća, na izmaku XIX. i početkom XX. stoljeća spominje se kao nositelj najviše dužnosti u hrvatskoj udruzi i kapetan Vid Kamenarović (1898.-1904.).

²⁴ A. MILOŠEVIĆ, *Pavo Đurov Kamenarović, iz Dobrote*, GPMK, sv. 5., Kotor, 1956., str. 207.-209. (dalje: MILOŠEVIĆ 1956.); MILOŠEVIĆ 1959., str. 123.; TOMIĆ 1975., str. 108.; N. ČOLAK, *Hrvatski pomorski regesti (Regesti marittimi croati)*, sv. I. (*Settecento, I parte: Navigazione nell'Adriatico*), Padova, 1985. (dalje: ČOLAK 1985.), str. 533. (kazalo imena).

²⁵ U sakristiji crkve nalazi se njegova grobnica s natpisom: *PAULUS / KAMENAROVICH / NATUS ANNO / 1696 / OBIIT / 1787 / R. I. P. Vidi: R. TOMIĆ, Barokni oltari i skulptura u Dalmaciji*, Zagreb 1995., str. 18., 157., 160., 206.;

taknuti član i dužnosnik hrvatske Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. Kao predstojnik hrvatske udruge spominje se u četiri mandatna razdoblja (1743., 1750., 1757. i 1766. godine), a trajni spomen na njegov izniman udio u povijesti hrvatske prekojadranske zajednice i danas nam posvjedočuje slika smještena na stubištu koje vodi na prvi kat sjedišta udruge. Slika je rad nepoznatog nam mletačkog autora Settecenta, a prikazuje Krista u slavi s Djevicom, anđelima i svecima. Na slici je razvidan i portret darovatelja, tadašnjeg predstojnika Pavla Kamenarovića, kao i godina njezina nastanka odnosno naručivanja (1743.).²⁶

Nasuprot Pavlu Jurjevu, čiji nam je životni put i djelovanje odlično dokumentirano kako vrelima, tako i saznanjima iz historiografije, podaci o drugim Dobročanima, predstojnicima i ostalim dužnosnicima u Bratovštini Sv. Jurja i Tripuna, oskudniji su i nepotpuniji. Tako za Vida Markova, predstojnika bratovštine 1773. godine, znamo da je riječ o trgovcu i zapovjedniku tartane "Madonna del Rosario e S. Antonio di Padova", kojom je tijekom 1760-ih i 1770-ih godina obavljao niz trgovačkih putovanja od Drača do Mletaka²⁷, a podaci o Ivanu Kamenaroviću, predstojniku iz 1780. godine, zasad nisu dovoljno poznati.²⁸ Koncem XVIII. stoljeća djelovao je Antun pok. Josipa Kamenarovića, također - poput svojih sugrađana - zapaženi trgovac između hrvatske i albanske obale te Mletaka. Bio je aktivan član hrvatske bratovštine u Mlecima te njezin predstojnik u dva mandatna razdoblja (1784. i 1789.).²⁹

Čast vikara (*vicario*) druga je po važnosti u upravnoj hijerarhiji bratovštine, a sastojala se poglavito u zamjenjivanju predstojnika tijekom njegove odsutnosti. Iz tih razloga na časti vikara bilježimo već spomenute predstojnike hrvatske udruge - Vida Markova (1770. i 1771.), Ivana (1778.) i Antuna pok. Josipa Kamenarovića (1785. i 1789.). Jedini odvjetak roda Kamenarović koji se spominje kao vikar, ali ne i kao predstojnik bratovštine, jest kapetan Ilija Markov (1782.).³⁰

Posljednji od tri vodeća člana bratovštine (koji su zajedno činili tijelo zvano *bancalia*) nazivao se *guardian del matin*. Kao i dužnost vikara, i dužnost *guardian del matin* često je prethodila obnašanju najviše časti u hijerarhiji udruge te kao njezine nositelje bilježimo neke od već spomenutih pripadnika roda Kamenarović: Vida (1769., 1770. i 1771.), Ivana (1777.) i Iliju Markova (1781.).³¹

Dužnost pisara (*scrivan*) utvrđena je u statutima većine zapadnoeuropskih srednjovjekovnih bratovština, a njihova je dužnost izrečena imenom funkcije koju obnašaju. U Bratovštini Sv. Jurja i Tripuna pisari su se birali na isti način kao i dekani. Izbor se obavljao druge nedjelje u prosincu, kada se za taj čin sazivala skupština. Nakon izbora pisar je dobivao knjigu (*quaderno*) u koju je redovito bilježio sve prihode, rashode i odredbe bitne za djelovanje bratovštine tijekom svojega mandata. Dužnost pisara nije bila vremenski ograničena te ju je katkad ista

MILOŠEVIĆ 1956., str. 208.-209.; TOMIĆ 1978., str. 72.; A. HORVAT - R. MATEJČIĆ - K. PRLJATELJ, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982., str. 729.; ČORALIĆ 2000., str. 240.

²⁶ N. LUKOVIĆ, *Bratovština bokeljskih pomoraca Sv. Dorda i Tripuna u Mlecima*, GPMK, sv. 6., Kotor, 1957., str. 42.; G. PEROCCO, *Carpaccio nella Scuola di S. Giorgio degli Schiavoni*, Venezia, 1964. (dalje: PEROCCO 1964.), str. 196., 235.; G. PEROCCO, *Guida alla Scuola Dalmata dei Santi Giorgio e Trifone (detta San Giorgio degli Schiavoni)*, Venezia, 1984., str. 43.

²⁷ PEROCCO 1964., str. 235.; ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 241.

²⁸ Vjerojatno je riječ o kapetanu Ivanu, pokojnome nešto prije 1794. godine. Podaci o njemu neizravno su sačuvani u oporuci njegove supruge Ane Marije Morassuti (ASV, NT, b. 146., 12. XII. 1794.). Usporedi i: PEROCCO 1964., str. 235.; ČORALIĆ 2000., str. 238.

²⁹ PEROCCO 1964., str. 235.; ČOLAK 1985., str. 532. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 237.

³⁰ Ilija Markov spominje se od početka 1740-ih godina kao kapetan tartane "Madonna del Rosario", s kojom plovi u albanske luke, Anconu i Mletke. Vidi: ASD, *Capitolari* (podaci uz navedene godine). O Iliji Markovu vidi podrobnije: ČOLAK 1985., str. 533 (kazalo imena); TOMIĆ 1978., str. 76.; ČORALIĆ 2000., str. 237-238., 241.

³¹ ASD, *Capitolari*, podaci uz navedene godine; ČORALIĆ 2000., str. 238., 241.

osoba obnašala i desetak godina zaredom.³² Odvjetci iz roda Kamenarovića ukupno su sa pet svojih pripadnika zastupljeni kao obnašatelji ove dužnosti, a izrijeком se spominju Nikola Jurjev (1740),³³ Marko Jurjev (1742),³⁴ Josip (1758),³⁵ Luka Matijin (1767) i Antun Josipov (1780).³⁶

Služba deseterice dekana (*X degani di tutto anno*) nije, osim vremena njihova izbora (druga nedjelja u prosincu), pobliže objašnjena. Budući da je ta dužnost postojala u većini bratovština u Mlecima i u dalmatinskim gradovima, može se pretpostaviti da je u svima njima zadaća tih dužnosnika bila sličnoga obilježja. Osim manjih nepodudarnosti u broju članova (u nekim drugim bratovštinama birao se manji broj dekana), statuti dekanima uglavnom pripisuju izvršavanje odluka bratimske skupštine. Uobičajene dužnosti dekana odnose se i na nadzor crkvenog sjedišta i bratimskoga oltara, održavanje prostorija za okupljanje i sastajanje bratima, nabavu svećanih stijegova, procesijskih križeva i drugih liturgijskih predmeta te razdiobu pripomoći najugroženijim članovima zajednice. Službeni godišnjaci sadrže u popisu dužnosnika i spomen o dvojici polugodišnjih dekana (*II degani di mezzo anno*). Podaci o toj službi nisu zabilježeni u statutu, ali ni u pravilnicima drugih mletačkih ili dalmatinskih udruga. Može se samo pretpostaviti da je ta služba, kako joj kazuje ime i broj članova, bila svojevrsna zamjena za nekoga od redovnih, na godinu službe izabranih dekana. Podaci o polugodišnjim dekanima nisu stalni za sva godišta, što pokazuje da se njihov izbor nije obavljao redovito.³⁷ Udio dobrotskih pomoraca iz roda Kamenarovića na dužnosti dekana, kako cjelogodišnjih, tako i polugodišnjih, često je i dobro dokumentiran sačuvanom gradom. Kronološkim se slijedom na časti jednog od deseterice dekana spominju: Marko Jurjev (1746. i 1748.), Ilija Markov (1751., 1761., 1763., 1765., 1770. i 1771.), Ivan (1752., 1756., 1757., 1763., 1769. i 1770.), Tripun Jurjev (1753. i 1755),³⁸ Josip (1756., 1759., 1762., 1764., 1765. i 1766.), Božo Matijin (1757., 1758. i 1767),³⁹ Toma (1761., 1762., 1764., 1765. i 1766),⁴⁰ Vid (1764., 1768. i 1769.), Luka Matijin (1768., 1770. i 1771.), Antun pok. Josipa (1777., 1797., 1799., 1800., 1802. i 1804.), Marko Ilijin (1777., 1780., 1782. i 1783.)⁴¹, Petar Matijin (1777., 1779. i 1781.)⁴² i Jakov Ilijin (1783. i 1787).⁴³

³² ČORALIĆ 1999., str. 70.; ČORALIĆ 2001., str. 235.

³³ Kapetan, u vrelima se spominje od početka XVIII. stoljeća. Vlasnik je tartane i gripa s kojima trguje u albanskim lukama i Mlecima. Vidi: TOMIĆ 1975., str. 108.; TOMIĆ 1978., str. 73., 76.; MILOŠEVIĆ 1959., str. 121.-122.; ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 240.

³⁴ Spominje se od oko 1710. godine kao zapovjednik tartane "Madonna del Rosario" s kojom tijekom idućih desetljeća učestalo plovi u albanske luke, na Levant i u Mletke. Umro je 1755. godine. Vidi: TOMIĆ 1978., str. 74.-75.; ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 239.

³⁵ Spominje se od oko 1745. godine kao kapetan tartane "Madonna del Rosario", koja prevozi kože, ulje i duhan između Krfa, Drača i Mletaka. Čini se da je 1768. ili 1769. godine ubijen u nekoj tuči u Draču. Vidi: TOMIĆ 1978., str. 74.; ČOLAK 1985., str. 533.; ČORALIĆ 2000., str. 238.-239.

³⁶ ASD, *Capitolari*, podaci uz navedene godine.

³⁷ ČORALIĆ 1999., str. 70.; ČORALIĆ 2001., str. 235.-236.

³⁸ Od početka 1740-ih godina plovi na tartani "Madonna del Rosario e S. Antonio di Padova" na relaciji Drač-Mleci. Umro je 1759. godine. Vidi: ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 241.

³⁹ Riječ je o trgovačkom poduzetniku koji se od početka 1750-ih godina spominje kao vlasnik tartana "Madonna del Rosiario" i "SS. Nome di Gesù", s kojima plovi između Albanije (Skadar, Drač), Mletaka i Boke. Vidi: ČOLAK 1985., str. 532. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 237.

⁴⁰ Od kraja 1750-ih godina spominje se kao zapovjednik tartane "Madonna del Rosario e S. Antonio di Padova" u više trgovačkih putovanja (Krf, Drač, Mleci). Vidi: ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 240.-241.

⁴¹ Vlasnik je tartane "Madonna del Rosario e S. Giovanni Battista", koja je 1789. godine nastradala kraj Krfa. Godine 1792. spominje se kao vlasnik polake "SS. Trinità". Plovio je najčešće između Drača, Ancone i Mletaka. Vidi: ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); TOMIĆ 1978., str. 74.; ČORALIĆ 2000., str. 239.

⁴² Zapovjednik pelaga "Madonna del Rosario e S. Giovanni Battista", s kojima 1780-ih i 1790-ih godina plovi u južnu Italiju, albanske luke i u Mletke. Vidi: ČOLAK 1985., str. 533. (kazalo imena); ČORALIĆ 2000., str. 240.

⁴³ ASD, *Capitolari*, podaci uz navedene godine.

Nasuprot iznimno učestalom bilježenju u svojstvu cjelogodišnjih dekana, Kamenarovići se znatno rjeđe spominju kao polugodišnji dekani (*III degani di mezzo anno*) Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna, najčešće ne obnašajući ovu službu više od jednog ili dva mandatna razdoblja. Među nositeljima te dužnosti, privremeno spominjane u upravnoj strukturi udruge, najčešće su bili oni isti članovi koji su zabilježeni kao cjelogodišnji dekani ili kao nositelji drugih važnijih bratimskih funkcija. Izrijekom vrela bilježe sljedeće pripadnike roda Kamenarović: Marka Jurjeva (1742.), Ivana (1756., 1759., 1765. i 1771.), Vida (1766. i 1767.), Božu Matijina (1770.), Iliju Markova (1776.) i Antuna Josipova (1806.).⁴⁴

Dužnost sindika (*III sindaci*), u nekim drugim bratovštinama označavana i imenom nuncija ili glasnika, sadržavala je obvezu obavješćivanja članova o svim važnim događajima i odlukama vezanih uz djelovanje udruge. Sindici su imali dužnost obavijestiti članove o smrti nekog bratima, posjećivati bolesne članove i skrbiti se o njima te na vrijeme odaslati pozive za središnju skupštinu i redovne sjednice.⁴⁵ Službu sindika obnašala (neki i tijekom iznimno dugog vremenskog razdoblja) su petorica Kamenarovića, već spomenuta prigodom razmatranja viših upravnih dužnosti u bratovštini. Kronološkim redom navode se: Pavao Jurjev (1741., 1745., 1747., 1749., 1752., 1754., 1756., 1759., 1760., 1761., 1762., 1763., 1765., 1769., 1771., 1775., 1777. i 1779.), Vid (1779. i 1782.), Ilija Markov (1780.), Ivan (1781., 1784. i 1788.) i Antun Josipov (1790., 1791., 1792., 1795., 1796., 1798., 1805. i 1807.).⁴⁶

O dužnosti nazvanoj *XII di nazione* ne nalazimo podatke u statutu bratovštine. To su, najvjerojatnije, kako i samo ime govori, bili izabrani članovi koji su kao odbor predstavljali bratovštinu s obzirom na nacionalni sastav pripadnika. Katkada se u knjigama dužnost članova "Odbora dvanaestorice" ne navodi punim imenom nego samo kao "Odbor osmorice" (*VIII di XII di nazione*). U svojstvu tako umanjenog "Odbora dvanaestorice" izrijekom se bilježe sljedeći Kamenarovići: Ivan (1761., 1765., 1776., 1779., 1784. i 1788.), Pavao Jurjev (1762., 1772. i 1776.), Vid Markov (1772. i 1784.), Antun Josipov (1783., 1791., 1793. i 1796.) i Jakov Ilijin (1790.).⁴⁷

Službenici u "Odboru dvanaestorice" spominju se i pod još jednim nazivom. Ako je član odbora na tu dužnost izabran tijekom tekuće godine, njegov se status drži "novim" te se cjelokupan odbor naziva "Odbor dvanaestorice novih" (*XII nuovi*). U takvom slučaju, koji nije bio čest, bilježimo iz roda Kamenarović Pavla Jurjeva (1758., 1760., 1764., 1767, 1768. i 1773.), Ivana (1766., 1769., 1775., 1781. i 1788.), Iliju Markova (1774. i 1780.), Vida Markova (1778., 1782. i 1784.) i Jakova Ilijina (1790.). Naposljetku, ako je dužnost prenesena s jedne godine na dio iduće godine, tada se član naziva "starim", a odbor nosi ime "Odbor dvanaestorice starih" (*XII vecchi*). Imena Kamenarovića zabilježenih u toj inačici odbornika već su, iz popisa obnašatelja prethodnih dužnosti, dobro poznata (Ivan: 1766. i 1779.; Ilija Markov: 1781.; Jakov Ilijin: 1791. te Antun Josipov: 1792. i 1795.).⁴⁸

Veliko vijeće (*Capitolo grande*) vodeće je predstavničko tijelo bratovštine koje je predstavljalo sve njezine članove i sastajalo se pri odlučivanju i donošenju odredbi važnih za djelovanje udruge i zajednice u cjelini. Na godišnjoj skupštini članova Velikoga vijeća, posljednje nedjelje u lipnju, iz njezinih su članova birani dužnosnici pojedinih upravnih tijela bratovštine. Vijeće je, ovisno o pojedinim razdobljima, brojilo i do 200 članova, od čega je oko 35 članova obnašalo neku od prethodno razmotrenih dužnosti u upravi bratovštine.⁴⁹ Odvjetci roda Kamenarović

⁴⁴ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁴⁵ ČORALIĆ 1999., str. 70.-71.; ČORALIĆ 2001., str. 236.

⁴⁶ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁴⁷ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁴⁸ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁴⁹ ČORALIĆ 1999., str. 71.; ČORALIĆ 2001., str. 236.-237.

spominju se kao članovi Velikoga vijeća od 1740. godine do početka XIX. stoljeća (dakle u cjelokupnom pratećem razdoblju), a među ukupno 18 spomenutih osoba, neki su već zabilježeni kao nositelji brojnih drugih upravnih službi. Redom su to: Marko Jurjev (1740.-1755.), Nikola Jurjev (1740.-1761.), Pavao Jurjev (1740.-1787.), Stjepan Ivanov (1740.-1755.), Vicko (1740.-1743.), Matija Petrov (1744.), Ilija Markov (1751.-1795.), Ivan (1752.-1788.), Tripun Jurjev (1753.-1759.), Josip (1755.-1768.), Toma (1761.-1783.), Vid Markov (1764.-1795.), Luka Matijin (1767.-1781.), Antun Josipov (1777.-1807), Marko Ilijin (1777.-1795.), Petar Matijin (1777.-1781.), Jakov Ilijin (1781.-1791.) i Matija (1781.-1801.).⁵⁰

Osim dosad navedenih Kamenarovića, redovito članova Velikog vijeća i nositelja određenih dužnosti u upravi bratovštine, potrebno je nabrojiti i preostale članove bratovštine nespomenute u prethodnom popisu. Kronološkim redom spominju se, isključivo u svojstvu članova bratovštine: Petar Ilijin (1724.-1778.), Dominik (1746.) i Juraj (1762.-1793.).⁵¹

Naposljetku, potrebno je spomenuti i bilježenje Kamenarovića u kontekstu karitativne djelatnosti Bratovštine Sv. Jurja i Tripuna. Bila je to dodjela potpore miraza djevojkama iz bratimskih obitelji, koja je najčešće iznosila deset dukata. U tom se kontekstu spominje Ana Kamenarović pok. Stjepana, koja prigodom svoje udaje 1761. godine dobiva iz bratimske blagajne deset dukata za udaju s dobrotskim pomorcem Lukom Tomićem pok. Petra.⁵²

* * *

Obitelj Kamenarović ubrajala se tijekom prošlih vjekova, a poglavito u XVIII. stoljeću, među vodeće dobrotске odnosno bokeljske pomorsko-trgovačke obitelji. U vrijeme procvata bokeljskoga brodarstva Kamenarovići su svojim tartanama dopirali do svih važnijih luka Jadrana i Sredozemlja. Mleci su pritom, kao i za druge onovremene brodovlasnike i trgovačke poduzetnike, predstavljali jedno od njihovih najčešćih odredišta. Iako se ne mogu držati trajno iseljenim dijelom hrvatske zajednice u Mlecima, Kamenarovići su - poput svojih sugrađana iz roda Ivanović, Radimiri ili Tripković - u danima, mjesecima i godinama svog privremenog boravka u gradu na lagunama, svojim djelovanjem davali nemjerljive prinose i zajednici u cjelini, i hrvatskoj Bratovštini Sv. Jurja i Tripuna. Prethodno provedena raščlamba zorno nam pokazuje da su od 1720-ih godina do početka XIX. stoljeća Kamenarovići obnašali vodeća mjesta u upravnim tijelima udruge (predstojnici, vikari, dekani i dr.). Neki od njih, poput kapetana i dobrotskog mecene Pavla Jurjeva, darovanjem umjetničkih djela pridonosili su kulturnom uzdizanju bratovštine i njezinu ugledu među ostalim stranim nacionalnim skupinama u Mlecima.

Kako je prethodno spomenuto - svaka dobrotska pomorsko-trgovačka obitelj zavrjeđuje zasebnu znanstvenu obradu. Kamenarovići možda i više od drugih. Time se, naposljetku, dužna pažnja pridaje i povijesti danas pomalo zaboravljenog i od istraživačke pozornosti hrvatske historiografije nepravedno zanemarenog Zaljeva hrvatskih svetaca.

⁵⁰ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁵¹ ASD, *Capitolar*, podaci uz navedene godine.

⁵² ASD, LCS, 1761.

From the history of Boka Kotorska: Kamenarović family from Dobrota and Croatian confraternity of St George and Tripun in the Venetian Republic

Family Kamenarović from Dobrota was in the past, and especially during the 18th century, one of the leading seamen and merchant families from Boka. In the period of the successful development of Boka Kotorska seamanship, ships owned by Kamenarović family sailed to all important Adriatic and Mediterranean ports. Venetia was one of the most important and most often visited destinations. Kamenarović family did not belong to a permanent Croatian community in Venetia. Still during their visits to Venice members of Kamenarović family, as well as their fellow-citizens from Ivanović, Radimiri and Tripković families, gave great support to the Croatian community in Venice and to the Croatian confraternity of St George and Tripun. Using the existing historical literature and the archival documents of the St George and Tripun confraternity (register books of income and expenses, book of reports of the annual confraternity conferences) the article presents the involvement of the Kamenarović family in the membership and leadership of the Confraternity. It can be seen how members of this family hold the most important positions in the Confraternity and its boards and councils. Special attention is paid to the position of the head of the Confraternity. One of those who was appointed to that position was captain Pavao Jurjev. During 18th century he was a man of considerable fortune. He supported religious institutions in native Dobrota and was active as a member and patron of the Croatian community and its Confraternity in Venice. Documents of the St George and Tripun confraternity can also be used to research other influential families from Dobrota. This would give an important insight in history of Boka Kotorska Croats.